

УДК 81'25'373.46=111:22-28

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ТЕНРІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Світлана Мазур

*Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка,
кафедра англійської мови фізико-математичних факультетів,
буль. академіка Глушкова, 4-Е, Київ, Україна,
тел. 098-750-69-26, e-mail: mazur_svitlana@mail.ru*

Дослідження присвячено проблемі перекладу термінологічної лексики релігії Тенрі (*Tenrikyo*) англійською мовою. Мовним матеріалом стала терміносистема головних канонічних текстів цієї синкретичної релігії – “*Офудесаки*”, “*Мікагура-ута*” та “*Осасідзу*”.

Ключові слова: переклад, переклад термінів, переклад термінологічної лексики.

Дослідження присвячено проблемі перекладу термінологічної лексики релігії Тенрі (*Tenri-kyo*) англійською мовою. Раніше ми дослідили переклад термінологічної лексики релігії Тенрі російською та українською мовами, тож наразі зосередилися на специфіці її перекладу англійською мовою. Мовним матеріалом дослідження стала терміносистема головних канонічних текстів цієї синкретичної релігії, а саме “*Офудесаки*”, “*Мікагура-ута*” та “*Осасідзу*”, основну увагу приділено низці складних питань адекватного перекладу окремих релігійних термінів, що трапляються в зазначеній сакральній літературі та віддзеркалюють як специфіку релігії Тенрі, так і особливості японського національного менталітету та японської мови.

Насамперед наведемо коротку історичну довідку стосовно цього віровчення.

Тенрійська релігія або *Тенрі-кьо* (дослівно з японської: “Релігія Небесної Істини”) – релігійне об’єднання, яке заснувала Накаяма Мікі в 1838 році. Основні постулати цього синкретичного віровчення, запозичені з буддизму, синтоїзму та християнства, були викладені в поетичній формі в головному канонічному тексті (*Book of Revelations*) під назвою “*Офудесаки*” (“*На кінчику пензля*”; поетично: “*Письмена священного пензля*”), що написала його засновниця, яка після смерті отримала ім’я *Оя-сама* (*God of Parent*) – *Прамати*. Текст “*Офудесаки*” складається зі 17 глав, що містять 1 711 віршів-танка (строфічна форма: 5-7-5-7-7 складів відповідно у кожному з рядків п’ятивірша).

Це віровчення сьогодні нараховує 1,5–2 млн послідовників, серед яких майже 180 000 проповідників. У розпорядженні релігійної громади налічується понад 38 000 храмів як у самій Японії, так і в деяких країнах Європи, Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Африки. Головний храм розташований у місті Тенрі (префектура Нара), де розташовані також відомі в Японії лінгвістичний

університет, наукова бібліотека, лікарня, етнографічний музей, школи та професійні училища, які теж належать громаді віруючих.

Одним із постулатів цієї релігії є постулат “*Радісного Життя*” або “*Життя, сповненого радості*” (“*Joyous life*”), суть якого полягає в тому, що Бог створив людство для радісного і щасливого життя. Усі люди на землі, незалежно від їхнього соціального стану, расових, національних та інших відмінностей, є братами і сестрами. Допомагаючи знедоленим, убогим і тяжко хворим, захищаючи принижених та скривджених, люди сприяють втіленню в життя цього великого *Закону Неба* або *Небесної Істини* (“*Heavenly truth*”, “*The Reason of Heaven*”) і цим наближають епоху загального щастя та миру на землі.

Текст “*Офудесаки*” (*Book of Revelations*) був перекладений багатьма мовами світу, зокрема, англійською, німецькою, французькою, португальською, китайською, тайською, російською та іншими. Перед сучасними перекладачами постають різні проблеми перекладу, зокрема, питання англійського тлумачення власних імен, які досить часто трапляються в канонічному тексті. Викладенню нашої позиції стосовно можливих шляхів вирішення цього питання присвячена ця стаття.

Розглядаючи текст “*Офудесаки*”, ми з’ясували, що найчастотнішими власними іменами, які фігурують у тексті є:

– суто релігійні імена та найменування: *Цуки-Хі*, *Бессеки*, *Дзіба*, *Мото-но-Ясікі*, *Оя-сато*, *Канродай* та ін.;

– загальнонаціональні власні назви: *Ямато*, *Ніхон*, *Кара* та ін.

Багато власних імен та найменувань при перекладі тексту “*Офудесаки*” англійською мовою зазвичай транслітеруються, однак кожне з них, принаймні, при своїй першій появі в іншомовному тексті, має бути адекватно пояснене у відповідній примітці чи виносці. Саме в цьому і полягає, на нашу думку, одна з головних проблем для перекладачів, які не достатньо добре знайомі як із самою релігією Тенрі, так і з деякими особливостями японської мови кансайського регіону другої половини XIX століття.

Насамперед ідеться про ім’я Бога в Тенрійській релігії, яке постійно живається у тексті “*Офудесаки*”. При цьому ім’я Бога тричі змінюється:

Камі – англійською мовою має лише один варіант перекладу: *God*, тоді як в українському перекладі існує декілька версій (Бог, Бог-Отець, Бог-Батько, Господь);

Цуки-Хі – “*Moon-Sun*”, що означає “Місяць-Сонце”;

Оя-Гамі – “*God the Parent*” (Бог Батько-Мати).

Серед цих трьох варіантів імен Бога суто тенрійськими власними іменами є два останні: *Цуки-Хі* та *Оя-Гамі*.

У найменуванні Бога у вигляді словосполучення **Цуки-Хі** (“*Moon-Sun*”) закладена ідея єдності, реальності і можливості постійного споглядання Всевишнього, подібно до того, як удень люди бачать сонце, а вночі – місяць. Саме така метафоричність, порівняння богів та інших вищих істот із небесними світилами, характерна для східних культур (Індія, Китай, Японія, Близький Схід). Пригадаймо форми звертання до божеств, султанів, падишахів з японських,

індійських, китайських чи арабських казок: “сонцеподібний”, “місяцеподібний”, “місяцеликий”. У православній релігійній літературі такі позначення Бога відсутні або вказують саме на східних божеств. На нашу думку, у цьому випадку доречно використовувати імя *Цукі-Хі* в англійському тексті як пряму кальку з японської мови, пояснюючи у відповідній виносці, що це одне з імен Бога, дане йому *Оя-самою* – засновницею релігії Тенрі.

Оя-(Гамі) англійською перекладається як “*God the Parent*” (“Бог Батько-Мати”). Саме ця ідея – ідея про те, що Бог, як єдиний творець життя та роду людського на землі, є для людей одночасно і батьком, і матір’ю, закладена в імені *Оя-Гамі*.

Дзіба англійською мовою зберігає своє первісне найменування мовою оригіналу (у цьому випадку – японською). *Jiba*, що дослівно англійською мовою перекладається як “*Place on the earth*”, у переносному значенні “*The Holy Place*” (“Священне місце”), “*The Parental Home*” (“Божя домівка”) – релігійний термін на позначення місця (території, площі), на якому встановлено *Канро-Дай* (*Kanrodai*) – назва спеціального постаменту для збирання *канро* – божественного нектару; символічний монумент у формі шестигранної чаші, установлений у *Дзібі*, що символізує початок створення світу та людства, їхній безкінечний розвиток та вдосконалення.

Ця власна назва зрозуміла далеко не кожному носієві японської мови, а лише послідовникам релігії Тенрі. Оскільки пряме значення цієї термінологічної назви досить конкретне, то в англійських текстах він, на наше переконання, має використовуватися без перекладу з відповідним поясненням у виносці: “місце проведення головних релігійних обрядів” або “площа навколо *Канро-Дай*, де відбуваються головні релігійні богослужіння” тощо.

Оя-Сато англійською перекладається як “*The Parental Home*”, “Батьківський дім”, “Батьківська оселя”, (переносно: “*Коліска Тенрійської релігії*”) – територія, де народилося це віровчення і розміщені головні культові споруди релігії Тенрі. Вирази “*Go to the Parental Home*”, “*Be in the Parental Home*” є цілком прийнятними як у японській, так і англійській мовах, однак віруючі у цих випадках віддають перевагу виразам “*Go to Jiba*”, “*Be in Jiba*”, тоді як *Оя-Сато* (*the Parental Home*) частіше вживається, головню, у переносному значенні.

Мото-но-Ясікі дослівно англійською мовою перекладається, як “*The original Residence*” (“Первісна /прадавня/ садиба /оселя/ дім”) – цією назвою позначається збережений до цього часу дім *Оя-сами*. Іноді цей термін вживається в переносному значенні, близькому до аналогічного переносного значення слів “*Jiba*” і “*the Parental Home*” (*Оя-сато*), але у свідомості віруючих він завжди пов’язаний з образом засновниці Тенрійської релігії, її рідною домівкою. Окрім калькування, а також прямого дослівного перекладу цього терміна, в окремих випадках, зокрема, у неканонічних і популярних релігійних текстах, можна використовувати такі словосполучення, як “*Original (native) Home of Oyasama*”, “*Original (native) Home of Creator*” тощо.

Бессеки англійською мовою також зберігає своє первісне найменування мовою оригіналу і транслітерується, як “*besseki*”, що дослівно в перекладі з японської означає “*separate place*” (“окреме місце”). У цьому випадку це слово означає назву місця (території, приміщення), де майбутні послідовники Тенрійського віровчення “*йообоку*” (“*timber*”, “*missionary*”) за допомогою досвідчених проповідників опановують головні доктрини релігії Тенрі. Що стосується носіїв японської мови, то значення терміна “*besseki*” (бессеки), як “*besseki halls*” (місця опанування доктрини Тенрі-кьо), для них неподільне на поняття “місце” і “зміст лекції”. А тому, пропонуючи при перекладі англійською мовою використовувати цей термін як пряме запозичення з японської мови, ми рекомендуємо також залежно від контексту залучати його додаткові означення та уточнення: “*besseki halls*”, “*besseki lectures*”, “*attend the besseki lectures*”, “*system of besseki*”.

Також варто зосередити увагу на перекладі термінів, які відображають головні поняття і концептуальні засади Тенрійського віровчення: *Денаосі*, *Йокі-Гурасі*, *Йородзу-Тасуке*, *Іннен*, *Ітте-Хітоцу*, *Касімоно-Карімоно*, *Кірі-Насі-Фусін*, *Макото-Сіндзіцу*, *Мімісугара*, *Мото-но-Рі*, *Осадзуке*, *Танноу*, *Тасуке-Ітідзьо*, *Хінагата* та ін. Засвоєння цих понять є важливою умовою досягнення віруючими Тенрійської філософсько-релігійної концепції. Для істинного віруючого це своєрідна “азбука” релігії Тенрі. А тепер зупинимося на перекладі кожного з цих термінів окремо:

– **Денаосі** – “*Passing away for rebirth*” (“Новий початок”, “Відродження до нового життя” (після фізичної смерті)).

– **Йокі-Гурасі** – “*Joyous Life*” (“Радісне життя”, “Життя, сповнене радості”).

– **Йородзу-Тасуке** – “*Universal salvation*” (“Різноманітні шляхи спасіння”, “Шлях загальнолюдського спасіння”).

– **Іннен** – “*Causality*”, “*Preordination*” (“Визначеність долі”, “Божественне визначення долі”).

– **Ітте-Хітоцу** – “*One heart*”, “*One soul*”, “*One piece*” (“Як одне ціле”, “Поєднання сердець”, “Єднання душ”).

– **Касімоно-Карімоно** – “*A thing lent – a thing borrowed*” (“Взяте в позику – віддане в позику”, “Позичене у Бога-Отця”). У цьому випадку йдеться про людське тіло.

– **Кірі-Насі-Фусін** – “*Everlasting construction*” (“Нескінченна взаємодопомога в будівництві”, “Постійне вдосконалення душі”).

– **Макото-Сіндзіцу** (про людське серце) – “*The heart of true sincerity*” (“Щирість і чистота”, “Щирість і правдивість людських сердець”).

– **Мімісугара** – “*Way to goal*”, “*The goal of our way*” (“Шлях до мети”, “Мета нашого шляху”).

– **Мото-но-Рі** (про створення світу і людського роду) – “*The original truth*” (“Первісна істина”, “Одкровення про створення світу та роду людського”).

– **Осадзукє** (про дар зцілення) – “Grant” (“Дар”, “Божественний дар зцілення”, “Священний дар зцілення”).

– **Танноу** (про почуття) – “Contentment”, “Tannou” (“Смирення”, “Смиренність”, “Заспокоєння”, “Почуття спокою”).

– **Тасукє-Імідзьо (-но Мімі)** – “Single-hearted salvation” (“Неухильне спасіння”, “Неухильний шлях до спасіння”, “Шлях душевного відродження”).

– **Хінаґата** (про життя Оя-сами) – “Model”, “Prototype” (“Взірець”, “Зразок”, “Божественний приклад для наслідування”).

На жаль, обсяги статті не дають змоги докладно розглянути всі релігійні терміни, що трапляються в тексті “Офудесакі” та інших канонічних текстах Тенрійської релігії, а тому обмежимося прикладами, наведеними вище. На нашу думку, навіть такої кількості мовного ілюстративного матеріалу цілком достатньо, щоб окреслити головні шляхи та способи перекладу терміносистеми цього оригінального синкретичного віровчення англійською мовою.

Стаття: надійшла до редакції 16.12.2013

доопрацьована 20.02.2014

прийнята до друку 23.04.2014

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мазур С. М. Ономастикон “Офудесакі” і його українськомовна інтерпретація / С. М. Мазур // Мова та історія : збірник наукових праць – К. : 2007. – Вип. 94. – С. 77–84.

2. Мазур С. М. Терміносистема Тенрійської релігії та її репрезентація в українській та російських мовах / С. М. Мазур // Сучасні лінгвістичні проблеми корейстики та японістики / за ред. Ю. Л. Мосенкіса. – К. : Альфа друк, 2008. – С. 7–15.

3. Akiko Inoue / Matthew Eynon A study of the Ofudesaki. – Tenri, Nara, 1987. – 481 p.

**PECULIARITIES OF TRANSLATING
THE TERMINOLOGICAL VOCABULARY OF TENRI'S
RELIGION (TENRIKYO) INTO ENGLISH**

Svitlana Mazur

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Department of English for Physicomathematical Departments,
4-E Akademika Hlushkova str., Kyiv, Ukraine,
tel. 098-750-69-26, e-mail: mazur_svitlana@mail.ru*

Research deals with the problem of translation terminological vocabulary of Tenri's religion (Tenrikyo) on English. Linguistic material is the main canonical texts of this syncretic religion – “Ofudesaki”, “Mikagura-uta” and “Osasidzu”.

Key words: translation, translation of terms, translation of terminological vocabulary.

**ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОСИСТЕМЫ
ТЕНРИЙСКОЙ РЕЛИГИИ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК**

Светлана Мазур

*Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко,
кафедра английского языка физико-математических факультетов,
ул. академика Глушкова, 4-Е, Киев, Украина,
тел. 098-750-69-26, e-mail: mazur_svitlana@mail.ru*

Исследование посвящено проблеме перевода терминологической лексики религии Тенри (Tenrikyo) на английский язык. Языковым материалом стала терминосистема главных канонических текстов этой синкретической религии – “Офудесаки”, “Микагура-ута” и “Осасидзу”.

Ключевые слова: перевод, перевод терминов, перевод терминологической лексики.